

сознании. «Организованным» (или развитым) обществам свойственна «органическая солидарность», система функциональной взаимозависимости. Солидарность крепче, если объём коллективного сознания совпадает с объёмом индивидуальных сознаний. Если коллективное сознание более интенсивно и более чётко выражено, тогда нет места для индивидуальности. Коллективное сознание регламентирует всю жизнь индивида без остатка. Но это характерно для обществ с «механической солидарностью». Для обществ с «органической солидарностью» характерны новые формы коллективного сознания, оно изменяет своё содержание. Объём коллективного сознания уменьшается, но оно не исчезает совсем, оно становится ориентированным на индивида. Разделение труда определяет переход от первого типа ко второму. Но при переходе во втором типе могут свободно существовать элементы первого. Таким образом, механическая и органическая солидарность, по мнению Э. Дюркгейма, являются звеньями одной эволюционной цепи. Продуктом неполноты перехода от механической к органической солидарности является аномия.

Манойло Д.
НТУ «ХП»

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ

Можна сказати, що з моменту появи політики з'являється й політична опозиція – перманентне існування окремих груп, що не поділяють поглядів правлячого класу. Навіть найбільш жорсткі й жорстокі тоталітарні режими не змогли подолати опозиційні утворення як такі, які ставали неформальними та підпільними, проте факт того, що люди жертвували власною безпекою заради висловлення своїх контрдумок підкреслює природний характер політичної опозиції. Однак реальним суб'єктом політики така опозиція в Україні змогла стати лише за радянської перебудови, а закріпитися – із появою незалежної української держави та вибором демократичного курсу.

Політична опозиція – сукупність суб'єктів політичного життя, які виступають проти змісту політики, що реалізується чинною владою, та/або методів реалізації цієї політики, ведуть активну діяльність, спрямовану на те, щоб самим посісти центральне місце у владній системі. До вищевказаних «суб'єктів політичного життя» можуть належати як політичні партії, фракції, так і суспільні об'єднання –

формалізовані й неформальні, а також окремі індивіди, що ведуть активну суспільну діяльність. Але визначення політичної опозиції не закріплено юридично. Натяк на можливість законодавчого врегулювання статусу опозиції наявний лише у висновку Конституційного Суду України від 27 червня 2000 р. У цьому документі є посилання на правовий статус опозиції («парламентської меншості») як на суттєвий елемент демократичного ладу держави, а також зазначено, що існування парламентської меншості, тобто опозиції, залежить від формування й функціонування парламентської більшості.

Ураховуючи багатшаровість українського суспільства, інститут політичної опозиції потрібен Україні не просто як такий, що генерує альтернативні стратегії розвитку, збільшує ефективність наявних владних інститутів і свідчить про існування демократії, а як такий, що репрезентує інтереси груп суспільства, які правляча коаліція не репрезентує. Отже, інститут політичної опозиції має здійснювати важливу функцію зняття соціальної напруги меншин суспільства. Але в цій ситуації є загроза перетворення політичної опозиції з вагомого демократичного інституту політичної системи на форму суспільного протесту, який буде виконувати вищезгадану функцію, проте обмежуватися лише нею. Тож слід констатувати потребу створення конструктивної опозиції натомість такої, яка тільки розвішує надувні кульки у стінах Верховної Ради й паразитує на популістських гаслах. Тому ми визначаємо важливість законодавчого оформлення прав та обов'язків опозиції для того, щоб вона могла діяти в певному юридичному полі й була зобов'язана звітувати про свою діяльність.

Варто також ураховувати багатопартійну політичну систему України, у якій формально опозицією стають усі ті партії, які не вступили або яких не взяли в правлячу коаліцію. Ці партії називають себе опозицією задля заробляння політичних балів, обирають ідеологію опозиційності, однак можуть своєю діяльністю підтримувати наявну коаліцію. Тож модель тіньового кабінету міністрів як інституту політичної опозиції не підходить українській політичній системі, незважаючи на те, що та політична партія, яка має найбільший відсоток голосів серед опозиційних, завжди формує неформальний тіньовий уряд. «Тіньовий уряд» вимагає двопартійної системи або опозиційної коаліції, але він є неприйнятним для України, бо представники української опозиції вкрай рідко об'єднуються (це частіше буває для збільшення своїх електоральних можливостей перед виборами, тобто наприкінці каденції, а не на її початку).

Спільною ознакою всіх політичних партій України, зокрема опозиційних, є низька ідеологізованість і зміна електорального поля. У

них немає єдиної соціальної бази, їхні програми й положення можуть значно змінюватися залежно від електоральної ситуації. Протягом однієї каденції партії можуть як заявляти про свій опозиційний статус, так і вступати до правлячої коаліції. Відсутність законодавчо закріпленого визначення опозиції призводить до того, що представники партій – членів владної коаліції – називають себе опозицією.

Відомий дослідник Л. Хелмс у роботі «П'ять шляхів інституціоналізації політичної опозиції: уроки від розвинутих демократій» пропонує такі можливі моделі: 1. Парламентська опозиція без права вето урядових рішень. 2. Парламентська опозиція з правом вето уряду. 3. Модель прямої демократії. 4. Парламентсько-президентська модель. 5. Модель розподілу влади (опозиція в президентській республіці).

Переносячи в Україну іноземний досвід інституційного дизайну політичної опозиції, слід відштовхуватися від того, що британська модель не підходить через те, що вимагає двопартійної системи або коаліції опозиції. Німецьку модель можна розглядати як потенційну в майбутньому, але не зараз, оскільки їй притаманне багатоступеневе прийняття рішень, а це є вадою під час проведення реформ. Швейцарську і французьку моделі не слід упроваджувати в Україні, оскільки в них опозиція не має достатнього впливу, що зумовлює соціальні конфлікти. У швейцарському варіанті конфлікти не з'являються через високий ступінь толерантності населення й федералізацію.

Тож Україна має, спираючись на іноземний досвід (зокрема США), виробити власну модель інституційного оформлення політичної опозиції. Саме бікамеральна модель парламенту допоможе вирішити проблему регіонального розколу. Передусім Україні слід ухвалити закон про опозицію, де б було чітко визначено політичну опозицію й форми її діяльності.

Є доцільним не тільки законодавчо визначити політичну опозицію, а й висунути конкретні критерії, згідно з якими можна визначати статус політичної партії/фракції. Упровадження двопалатного парламенту допоможе знівелювати географічний розкол українців, оскільки в іншому випадку опозиція може «грати» на національних почуттях, заробляючи тим самим підтримку електорату, замість того, щоб конструктивно критикувати економічний блок питань і пропонувати альтернативні методи вирішення проблем. Американська модель розподілу влади є, на наш погляд, найкращим варіантом для

України, оскільки вона найкраще підходить для випадків, коли політична опозиція є розмитою, а політики/партії часто змінюють свій статус, маніпулюють ним. Також у цій моделі опозиція може бути сильнішою за Президента, а в українському випадку це є чинником запобігання появи авторитарних тенденцій у Президента, цей аспект практично унеможлиблює «відкочування» демократичної системи і провокує консолідацію демократії. Проте варто пам'ятати, що не існує ідеальних моделей, і запропонована модель теж містить низку недоліків, серед яких найсуттєвішим є той чинник, що Президент, опинившись у меншості відповідно до опозиції, не може проводити свою програму й тому не виправдовує суспільних очікувань.

Маслов К.
НТУ «ХПИ»

ВИДЫ ВЛАСТИ

Сейчас принято считать, что совокупность Законодательной, Судебной и Исполнительной властей обеспечивает безотказное самостоятельное независимое функционирование государства. Обывателю преподносится, что такая система идеальна, что все ветви властей равноправны и существуют независимо друг от друга. Но оценив потрясения, произошедшие с Советским Союзом, события, происходящие с Украиной, становится ясно, что обеспечить безопасность народа, предложенная совокупность властей не может.

В действительности данное объединение властей иерархически выстроено и упорядочено таким образом: Законодательная власть создаёт законы, Судебная на основании этих законов судит, а Исполнительная на основании законов и решений суда исполняет и следит за исполнением. Поскольку исполнительные органы непосредственно реализуют, в частности, решения по распределению ресурсов государства, то с целью повышения эффективности управления в своих интересах представители правящего класса могут выступать как в роли субъектов Исполнительной власти де-юре, так и одновременно субъектами Законодательной власти де-факто.

Что же может оказывать влияние на законодательную власть, то есть какая власть является объемлющей и вышестоящей?

До середины 1980-х вопрос идеологии был поставлен чётко, идеология была оглашена всем и принята к исполнению на государственном уровне. Было предусмотрено идеологическое